

GEORG GEIB, ISTORIA UNUI MIC ORAȘ (V)*

ȘTEFĂNIȚA-MIHAELA UNGUREANU

În anul 1927, la inițiativa unei societăți pe acțiuni condusă de un anume Alfred Müncke, apare la București cotidianul „Bukarester Tageblatt”. Redactorul șef al acestei publicații era Oskar Kraemer, iar redactori principali erau Karl Müller, Alfred Coulin¹ ș.a.

În paginile acestui ziar de expresie germană se publică, în edițiile din intervalul 20 februarie – 1 august 1943, o serie de 23 de articole semnate de Georg Geib. Aceste articole sunt, de fapt, părți ale unei lucrări monografice despre un oraș din Bucovina istorică, Gura Humorului, unde se presupune că autorul a activat ca profesor de gimnaziu. Din păcate, ne lipsesc datele exacte despre viața și activitatea sa. Cunoaștem doar că, în anul 1932, Georg Geib a ocupat funcția de consilier comunal al Primăriei Gura Humorului².

Din primele rânduri ale articolului, apărut în 20 februarie 1943, se înțelege că Georg Geib a realizat anterior și o prezentare istorică și culturală a mănăstirilor Voroneț și Humor. Materialul de față prezintă, din perspectivă istorică, apariția și evoluția orașului Gura Humorului, de la anexarea Bucovinei, în anul 1774, și instalarea administrației militare austriece, până în anul 1940, adică până în momentul strămutării germanilor bucovineni.

Pe parcursul acestei perioade, autorul urmărește etapele procesului de colonizare a așezării humorene cu meșteșugari germani din regiunea de vest a Monarhiei austriece, formarea comunității germane din Gura Humorului și evoluția

* Text tradus și îngrijit de Ștefănița-Mihaela Ungureanu.

¹ Lucian Predescu, *Enciclopedia României Cugetarea. Material românesc. Oameni și înfăptuiri*, Ediție anastatică, București, Editura Saeculum I.O., Editura Vestala, 1999, p. 138.

² Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Suceava, Fond *Primăria orașului Gura Humorului*, Dosar cuprinzând corespondență, procese-verbale ale comisiei interimare, lista consilierilor comunali, istoricul orașului Gura Humorului, 1934, f. 20.

acesteia în contextul transformării acestei localități într-un important centru economic și comercial din Bucovina. De asemenea, Georg Geib evidențiază raporturile dintre naționalitățile din Gura Humorului, sub aspectul religiei și al dezvoltării învățământului.

Preocupări referitoare la istoria orașului Gura Humorului întâlnim și la biograful evreu născut în această localitate, pe care Emil Satco îl include în volumul II din *Enciclopedia Bucovinei*³, Schlomo Winniger. Acesta a scris o cronică intitulată *Gura Humorului, istoria unui orașel din sudul Bucovinei*, care a rămas în manuscris.

De asemenea, amintim lucrarea semnată de Nicolae C. Popescu, *Gura Humorului – trepte de istorie (1490–1918)*⁴, care cuprinde următoarele capitole: I. *Câte ceva despre locurile de la Gura Humorului*; II. *Documente și ipoteze*; III. *Seliștea Poiana de la gura Humorului (1490–1774)*; IV. *„Cordonul” stăpânirii habsburgice (1775–1790)*; V. *Știri puține, nedreptăți multe (1790–1847)*; VI. *Petiția de la 1848 (1848–1849)*; VII. *Legi și diplome imperiale (1850–1903)*; VIII. *Orașul Gura Humorului și actul unificării naționale și statale (1904–1918)*.

Materialul publicat de Georg Geib în paginile ziarului „Bukarester Tageblatt” completează, în mod fericit, seria lucrărilor monografice dedicate orașului Gura Humorului. Menționăm că întregul material ne-a fost pus la dispoziție, cu bunăvoință, de domnul dr. Erich Beck, cunoscut cercetător al istoriei și culturii Bucovinei, căruia îi suntem recunoscători.

În acest număr al revistei „Analele Bucovinei” publicăm, în traducere, capitolele XI–XVIII.

XI

În baza tratatului încheiat între Fondul Religionar și coloniști, fiecare familie dintre cele nou-venite era obligată să plătească anual autorităților câte zece florini în monedă convențională, reprezentând impozitul funciar sau, în loc de acesta, să taie 60 de stânjeni (conform sistemului metric din Austria Inferioară) de lodbe de fag din ocolul silvic din Humor. Până la stabilirea impozitelor, coloniștii trebuiau să achite o taxă de trei cruceri pentru un pogon, prin urmare 30 de cruceri de familie. Fiecare colonist primea gratuit materialul pentru construcții și cel lemnos brut. Pentru construcțiile ulterioare însă, el trebuia să-și procure lemnul de la stăpânire la tariful obișnuit. Pentru foc, fiecare familie primea săptămânal, din pădurile Fondului, două căruțe de lemne iarna și una vara, pentru care, anual, familia presta șase zile de „robotă, manual sau cu animale de tracțiune”, sau, la cerere, trebuia să taie șase stânjeni de lemn de foc. Pentru primii șase ani, impozitul

³ Emil Satco, *Enciclopedia Bucovinei*, vol. II, Biblioteca Bucovinei „I. G. Sbiera” – Princeps Edit, Suceava-Iași, 2004, p. 604.

⁴ Nicolae C. Popescu, *Gura Humorului – trepte de istorie (1490–1918)*, Galați, Editura Porto Franco, 1990, 164 p.

(zece florini) și taxa au fost suspendate. Coloniștii au trebuit totuși să achite absolut toate celelalte dări, de îndată ce s-au instalat în noile locuințe.

Pentru terenurile puse la dispoziție, coloniștii au beneficiat de drept de proprietate prin moștenire. De asemenea, li s-a recunoscut – desigur, la modul general și implicând locuința și gospodăria aferente – dreptul de a-și transfera proprietatea unei alte persoane, cu toate obligațiile prevăzute în contract și cu acordul autorităților, în timp ce, dimpotrivă, orice contestație la adresa autorității publice, ipotecarea sau arendarea unui teren destinat colonizării erau interzise și pedepsite prin confiscarea acestuia.

Ordinea succesorală a fost, de asemenea, reglementată. La moartea unui colonist, gospodăria îi rămânea celui mai mare fiu, sau, în lipsa acestuia, celei mai mari fiice. La stingerea unei familii, gospodăria revenea în proprietatea autorității de stat, singura care putea să o înstrăineze.

Coloniștii primeau gratuit consiliere juridică și protecție legală din partea stăpânirii. Totuși, dacă cineva se făcea vinovat de o infracțiune gravă și era condamnat la temniță grea, stăpânirea își rezerva dreptul de a-l deposeda de casă și pământ, fără despăgubire, și de a aduce în locul său un gospodar destoinic. La fel era tratat și cel care nu respecta acest contract, care se deda băuturii, care își neglija gospodăria sau care era acuzat și dovedit a fi agitator sau instigator.

Pentru procurarea de animale și unelte, fiecare familie primea 100 de guldeni timp de nouă ani, cu 5% dobândă. Deoarece se apropia iarna, coloniștii au fost nevoiți să-și construiască adăposturi provizorii sub forma unor bordeie. În iarna anului 1835 și în primăvara anului 1836, ei au trecut la defrișarea pădurii și la construirea de locuințe mai trainice. Însă lucrările avansau cu greutate. Ca urmare, mulți dintre coloniști au trebuit să-și caute de lucru pe timpul verii, pe ogoarele din zona de șes, pentru a asigura hrana familiilor lor. Așezările germane învecinate, în special Rădăuți, Ilișești și Gura Humorului, și-au oferit necondiționat sprijinul noilor coloniști. Și Fondul Religionar le-a sărit în ajutor, construind în Valea Varvata un cuptor pentru producerea potasei („huta de potasă”), care le asigura coloniștilor, cât de cât, un venit suplimentar. Până la construirea căii ferate Dărmănești (Hatna) – Câmpulung, care ulterior a fost prelungită, prin Vatra Dornei, până la granița cu Transilvania, obținerea potasei era aproape singura posibilitate de a exploata uriașele rezerve de lemn ale ținutului.

În anul 1854 robota a fost desființată, fără despăgubire. Toate celelalte datorii ale coloniei față de Fondul Religionar, în calitate de proprietar funciar, au fost achitate de către coloniști prin suma totală de 470 de guldeni. La rândul lor, ei au obținut dreptul de a lua gratuit lemn din pădurile ocolului silvic, și anume dintr-o frumoasă suprafață de pădure de la Bucșoaia.

Până în anul 1863, când Bori a devenit o așezare de sine stătătoare, coloniștii își trimiteau copiii la „școala trivială” catolică din Gura Humorului. Totuși, distanța

era destul de mare pentru copii. Viiturile frecvente, care se formau înainte de regularizarea cursului de apă a pârâului Humor, făceau deseori imposibilă folosirea podului peste acesta, iar din cauză că iernile în această regiune sunt foarte aspre, nici nu se punea problema unui învățământ regulat. Ca urmare, încă din anul 1844 coloniștii au adus un învățător particular, pe nume Jakob Stockmayer, care stătea în fiecare zi la altă familie și primea acolo cazare și masă. În plus, colonia îi plătea câte doi guldeni pe lună.

Deoarece acest tip de învățământ era incomod și lăsa de dorit, în scurt timp coloniștii au amenajat pentru învățător o locuință și o sală de clasă. Succesorii lui Stockmayer, ca învățători particulari în Bori, au fost Ludwig Wolfgang, Johann Fritz și Josef Ruziczka. În anul 1864 așezarea a beneficiat de o școală publică, unde cel dintâi învățător a fost ultimul menționat, Josef Ruziczka.

XII

Deoarece populația așezării creștea, mulți coloniști s-au mutat în localitatea învecinată, Gura Humorului, unde au găsit un trai mai bun, lucrând ca meșteșugari și agricultori. Fondul [Religionar] i-a ajutat să cumpere terenuri arabile. În plus, ocazional, mai găseau posibilități de câștig și în rândul populației autohtone din Gura Humorului și Voronețul Nou, așezare recent arondată celei dintâi și aflată pe malul drept al pârâului Humor. Astfel s-a putut explica numărul mare de familii germane din Gura Humorului, care poartă aceleași nume ca în Bori: Klostermann, Hilgarth, Hoffmann, Brandl, Lang, Joachimsthaller, Wellisch, Hellinger ș.a.m.d.

Coloniștii din Bori au primit, desigur, suficient pământ ca să-și poată întreține familiile. Însă acest pământ, prin structura sa, era neproductiv. Povârnișurile și râpele, precum și culmile împădurite nu erau deloc potrivite pentru agricultură; se puteau folosi, cel mult, ca pășuni și fânețe. Ca urmare, în condițiile creșterii populației, a apărut goana după teren arabil. În zonele învecinate se putea cumpăra cu greu pământ, deoarece erau puține suprafețe disponibile.

În anul 1905, moșia „Codru”, aflată în proprietatea Fondului Religionar și așezată lângă stația de cale ferată Păltinoasa, urma să fie vândută locuitorilor din Bori. Din cauza intervenției preotului din Gura Humorului, Dimitrie Brăilean, această intenție nu s-a finalizat. Numai 18 pogoane au putut fi cedate coloniștilor din Bori. Astfel, numeroși locuitori au fost nevoiți să caute pământ sau o sursă de venit în alte părți. Mulți dintre ei au emigrat mai ales în America, unde, în scurt timp, au reușit să prospere și să-și sprijine financiar familiile rămase acasă, pentru a-și putea cumpăra pământ.

Chiar dacă situația locuitorilor din Bori nu era strălucită, era totuși mai bună în comparație cu cea a locuitorilor din împrejurimi. Populația, de confesiune exclusiv catolică, a reușit prin muncă susținută să atingă un anumit nivel de bunăstare. Ajutorul a venit și din partea guvernului țării. Aici se cuvine să-l menționăm pe Anton Keschmann, deputat german pentru comunitățile rurale din

Bucovina și consilier guvernamental, care se atașase de localitatea Bori. Lui i se datorează faptul că terenul mlăștinos a fost drenat, că așezarea a beneficiat de o instalație de alimentare cu apă și de o clădire pentru școală.

Populația a păstrat cu sfințenie obiceiurile aduse din patria germano-boemiană, cântecele și dialectul. De fapt, abia după Primul Război Mondial, în viața – altfel simplă și patriarhală – a borienilor a început să pătrundă și să se instaleze noua modă. Străvechile și frumoasele cântece populare din patrie au fost treptat înlocuite cu șlagăre anoste și fără sens. Prin contactul permanent cu populația românească, chiar și limba a preluat elemente românești, iar acestea se mai păstrează și astăzi. Portul adus de acasă, care de obicei era atât de distinctiv și amintea de patrie (în zilele de lucru se purtau rochii de lucru, făcute în casă; în zilele de sărbătoare, rochii de catifea cu nasturi mari, deseori de argint), a început să semene tot mai mult cu o îmbrăcăminte monotonă și fără podoabe.

În primii ani, borienii se simțeau singuri. Dar, în curând, în apropiere au apărut și alte colonii germano-boemiene. În anul 1836 au venit tăietori de lemne, tot din Boemia, care s-au stabilit la Negruleasa și Poiana Micului. Cei așezați în ultima localitate menționată au devenit chiar foarte renumiți în prelucrarea lemnului pentru cutii de rezonanță, produsele lor ajungând până în Elveția și Germania.

Între comunitățile de germani boemieni și celelalte comunități germane, aproape exclusiv catolice, din jurul așezării Gura Humorului (Păltinoasa, Bucșoaia, Frasin, Stulpicani) s-au dezvoltat intense legături economice și familiale. Atunci când familiile germane se stabileau în comunitățile române învecinate, cum ar fi Voroneț și Mănăstirea Humor, ele își păstrau cu sfințenie religia. Astfel se pot întâlni în așezările românești menționate familii cu nume pur germane.

După cum am amintit, în tratatul cu Fondul Religionar din anul 1835, prin care, în schimbul renunțării la anumite suprafețe de pădure, coloniștii primeau locuri de casă, bătrânii satului au semnat în dreptul lor doar cu câte o cruce. Aceasta arată că nici cei mai de vază oameni din sat nu știau încă să scrie și să citească.

Potrivit relatărilor primilor guvernatori militari ai Bucovinei, generalul Splény și generalul Enzenberg, nivelul de educație era foarte scăzut în această țară. După Splény, „toată nobilimea abia dacă știa ceva literatură”. Prin „nobilime”, el se referea la familiile autohtone de nobili (boieri, mazili, răzeși). Ca singură excepție notabilă era menționat boierul Vasile Balș, care a jucat un rol semnificativ în raporturile dintre populație și guvernământ. Clerul preoțesc, ca să nu mai vorbim de cel monahal, avea înainte de ocuparea țării o educație de nivel moderat. Aceasta se datora ameliorării stării de lucruri din țară în timpul domniei lui Constantin Mavrocordat, când acesta a ocupat de mai multe ori tronul Munteniei, respectiv al Moldovei, între 1739 și 1763, perioadă când clerul a învățat să citească și să scrie.

Până la ocuparea Bucovinei de către trupele austriece nu a putut fi vorba de un învățământ regulat. Copiii țăranilor creșteau într-o totală ignoranță în ceea ce privește scrisul și cititul. În familiile nobile, copiii primeau o educație sumară din partea profesorilor privați sau erau trimiși la școli mănăstirești, unde se preda după un plan bine stabilit. Dintre școlile mănăstirești din Bucovina, cea mai renumită era cea de la Putna. De pe băncile ei au ieșit mai târziu demnitarii eclesiastici ai țării.

Desigur, învățământul avea un caracter mai mult teologic. În afară de noțiunile de bază ale scrierii și citirii, se mai studiau cărțile bisericești (ceaslov, psaltire, octoih, catehism ș. a.) în limba slavonă și română, apoi redactarea unei scrisori în limba română, lingvistica, geografia (după un manual al lui Amfilohie), retorica, istoria bisericii, o versiune prescurtată a teologiei lui Platon ș. a.

Este clar faptul că afirmațiile guvernatorilor erau puternic exagerate și se datorau unei judecăți pripite. Înainte de ocuparea țării exista, totuși, și o formă de învățământ public. Administrația militară austriacă a aflat că, anual, fiecare „popă” și diacon trebuia să-i dea arhiepiscopului de la Iași câte un ducat (= patru florini). Acești bani erau folosiți pentru școli. Printr-un ordin al administrației militare, începând cu anul 1777 această taxă nu s-a mai plătit arhiepiscopului din Iași, ci episcopului de la Rădăuți. Din toate aceste contribuții trebuiau întreținute școlile de la Rădăuți și Suceava. Se pare că acestea existau încă înainte de sosirea austrieșilor. În anul 1870 acest fond școlar ajungea deja la valoarea de 4 742 florini.

Administrația militară, încheiată în anul 1786, intenționa să construiască școli în care să se predea ambele limbi, germană și română, pentru ca în acest mod să se formeze aparatul adecvat de funcționari pentru diverse funcții. Întrucât, potrivit unui raport oficial, călugării erau doar parțial pregătiți pentru a fi dascăli – ca o excepție notabilă este amintit starețul Antioh de la Sucevița – , autoritățile au adus în anul 1780 învățători din Transilvania, care cunoșteau cele două limbi și care trebuiau să organizeze școlile din Bucovina.

Acești învățători, Thalinger și Marchi, au alcătuit manuale bilingve care au fost distribuite gratuit elevilor. În anul 1871 aflăm deja despre existența unor „institutori” la Cernăuți, Putna (mănăstire), Suceava, Siret, Rădăuți și Câmpulung. La propunerea baronului von Enzenberg, s-a hotărât ca ridicarea unei clădiri pentru școală să rămână în sarcina statului, iar întreținerea acesteia să se facă cu ajutorului fondului școlar amintit.

Din lipsă de cadre diactice, însă, învățământul nu înregistra niciun progres. Abia o dată cu închiderea mănăstirilor și înființarea Fondului Religionar, sub jurisdicția căruia a intrat și cel școlar, pentru sistemul de învățământ din Bucovina se întrevăd vremuri mai bune. *Regulamentul Bisericesc Școlar* din 29 aprilie 1785 prevedea ca, în afară de școlile normale existente deja în Cernăuți și Suceava, în fiecare dintre cele 6 reședințe de județ – Cernăuți, Suceava, Siret (aici ele existau deja), Câmpulung, Vășcăuți și Zastavna – să se înființeze câte o școală „națională”. Dacă resursele Fondului permiteau, urma să se construiască și școli „comune sau

triviale” în toate acele localități în care existau biserici parohiale sau biserici afiliate acestora. Învățământul trebuia să se desfășoare în limbile „germană și moldovenească”.

XIII

În anul 1786, pentru pregătirea învățătorilor existau două școli normale, una în Cernăuți și una în Suceava. Ca manuale, erau prevăzute: manualul necesar institutorilor de la școlile triviale neunite ilirice, catehismul aprobat în anul 1774 de către Sinodul ortodox, manuale de citire și de matematică. În anul amintit existau deja manuale în ambele limbi, germană și română, deoarece, potrivit unei ordonanțe deja menționate a Biroului cercual, în toate școlile înființate și în cele ce urmau să se înființeze, limba de predare trebuia să fie „numai germana și româna”.

Prin desființarea administrației militare, aceste perspective frumoase au suferit o întrerupere bruscă ce a durat destul de mult până când lucrurile au revenit la normal. Au fost deschise școli în continuare, dar, o dată cu anexarea Bucovinei, devenită district, la Galiția, toate școlile au fost subordonate, începând cu anul 1793, Consistoriului arhiepiscopal romano-catolic din Lemberg. Acesta a exercitat o puternică presiune asupra învățătorilor ortodocși din Bucovina; o circulară venită din partea arhiepiscopiei anunța că numai învățătorii care vor trece la religia catolică aveau să mai rămână în funcție. Urmarea a fost că majoritatea învățătorilor români s-a retras sau a fost dată afară. Pe de altă parte, Consistoriul din Lemberg a trimis în Bucovina un mare număr de învățători, cei mai mulți de origine poloneză, care nu cunoșteau limba română.

În aceste condiții, în 1812, la Gura Humorului s-a deschis o școală trivială pur confesională, destinată în primul rând populației germane. În anul 1820 instituția este menționată ca școală trivială parohială, catolică, unde învățau copiii din următoarele comune: Mănăstirea Humor, Gura Humorului, Bucșoaia, Frasin, Capu Codrului, Păltinoasa și Valea Seacă. Învățătorul primea din partea Fondului un salariu de 100 de florini pe an. În afară de aceasta, comunele menționate trebuiau să-l aprovizioneze pe dascăl cu fân și lemne de foc. Salariul acestuia s-a mărit la 210 florini în anul 1860.

La 7 iulie 1844, împăratul Ferdinand a emis un decret, în urma intervenției energice a Consistoriului ortodox din Cernăuți, prin care fiecare biserică parohială ortodoxă putea avea o școală proprie, subordonată acestuia din urmă. Acest drept mai fusese reiterat în anul 1843, când s-a elaborat cel de-al doilea *Regulament bisericesc școlar*. Cu toate că în Gura Humorului exista deja o biserică parohială, comuna nu este menționată, în anul 1845, printre cele 14 înregistrate ca având școli confesionale ortodoxe. Același lucru este valabil și în cazul comunei Mănăstirea Humor. Școala catolică din Gura Humorului a continuat, însă, să existe și era

destinată așezărilor numite mai sus, cu excepția comunei Bucșoia, unde în anul 1829 s-a construit o școală trivială. Bori avea, așa cum am mai spus, o școală proprie încă din 1864.

Această situație s-a păstrat până în anul 1869, când prin *Legea instrucțiunii publice* imperiale toate școlile confesionale, atât cele catolice, cât și cele ortodoxe nu au mai fost controlate de către biserică. În anul 1869/70 școala din Gura Humorului a devenit, așadar, de sine stătătoare. Până atunci, la o școală activau de obicei unul, uneori doi învățători. În lipsa unui organist, învățătorul trebuia să îndeplinească și această sarcină în incinta bisericii catolice.

XIV

În timpul marelui incendiu din anul 1899 au ars toate documentele aflate în școală. Dumitru Brăilean, pe atunci preot paroh greco-oriental în Gura Humorului, copiase cu ceva timp înainte, în scopuri de propagandă, documentele cele mai importante despre școala de aici și astfel s-au păstrat numele învățătorilor care au lucrat acolo, precum și numărul elevilor. Ele ne permit să tragem concluzii interesante despre populația orașului și despre politica dusă de autoritățile școlare din țară. În anul 1816 școala a fost frecventată de 14 copii, dintre care opt erau catolici și trei (!) evrei, dar niciun român. Învățătorul se numea Miniewski; după toate aparențele, un polon. În anul 1818 la școală erau înscriși 21 de copii, dintre care 20 de catolici și un român, de fapt un rutean, pentru că învățătorul era și el un rutean, Dimitrie Scherbenczuk. În anul 1829 erau 25 de copii, dintre care 21 germani, patru români și învățătorul Johann Vogelmann. În anul 1832, la școală erau înscriși 54 de copii, dar niciun român. Învățător [era] Michael Klatko. În anul 1840 numărul de copii crește la 82, dintre aceștia 80 fiind germani, unul armean, unul evreu și nici un român. Creșterea numărului de copii se explică prin aflulul de populație din Bori.

1843: 70 de copii, dintre care 11 români și nouă armeni. Directorul școlii este Iacob Voievidca, de religie greco-orientală, probabil român.

1847: 101 copii, dintre care doi români și un armean; nu se dă numărul de copii evrei, dar acesta va crește constant începând cu această dată. Învățător: Martinowicz.

În 1859, incluzând toate comunele arondate, la școală erau înscriși 699 de elevi, dintre care mai mult de jumătate sunt români, și anume: 80 din Mănăstirea Humor, 110 din Capu Codrului, 77 din Capu Câmpului și 80 din Gura Humorului și Păltinoasa. Cei mai mulți dintre ei nu au frecventat, la propriu, școala.

În anul 1870 s-a introdus noua reformă școlară. S-a renunțat la elevii din comunele arondate până atunci școlii. În acest an, școala are doi învățători, Christofor Isakewicz și George Forgaci (român). Dintre cei 243 de copii înscriși, vin la cursuri doar 93, și anume 49 germani, 19 evrei, 15 români și nouă armeni.

În anul 1872, în locul lui George Forgaci este numit ca al doilea învățător românul Maftai Săhlean. În 1874, directorul școlii este polonezul Adolf Sluszanski. În anul școlar 1876/77 activează ca suplinitori trei români: Ștefan Lavrec, Nicolae Cupcianco și Dumitru Colomițchi. Dintre cei 138 de copii care se prezintă la clasă, 79 sunt germani, 31 români, 24 evrei și patru armeni.

În anul 1884, la școală erau înscriși 202 elevi: 119 germani, 56 evrei și 27 români. Până atunci, școala era una mixtă, pentru băieți și fete. În 1885 aceasta se scindează în școală de băieți și școală de fete. Conducerea celor două școli îi revine aceluiași Sluszanski. Tot în acest an este numită prima oară la conducerea școlii de fete o învățătoare, Elena Brăilean.

În anul 1887 este numit director Johann Chodakowski. Școala de băieți numără în acest an 199 de elevi, dintre care 35 români, iar școala de fete are 159 de eleve, dintre care 29 românce. Tot acum se începe construcția școlii populare. Aceasta va arde în marele incendiu din 1899, apoi se va construi alta mai mare, clădirea existând și în prezent.

În anul 1890 numărul elevilor români a atins nivelul prevăzut de lege pentru a se putea deschide o secție românească. În acest an s-a înființat, așadar, o școală populară românească, cu o singură clasă, cu limba de predare româna, sub îndrumarea lui Dimitrie Colomițchi. La conducere s-a aflat, în continuare, directorul celorlalte două școli. În anul 1893, director al școlilor din Gura Humorului a fost numit protestantul Gustav Kohler, care însă, din cauza orientării sale religioase, nu s-a putut impune pentru multă vreme. Conducerea a fost preluată din nou de fostul director Chodakowski. La secția românească a predat, în anul menționat, Gheorghe Brătianu. După aceasta, secția a fost închisă, pentru a fi redeschisă abia în 1905.

Întrucât numărul elevilor creștea în continuare, primăria a dispus construirea unei școli noi, mai mari, cu două etaje. În același timp însă, prin intervenția consilierului guvernamental și deputatului parlamentar deja amintit, Anton Keschmann, orașul a primit aprobarea de a înființa un gimnaziu real, cu predare în limba germană, așa încât construcția clădirii a fost lăsată în sarcina consiliului districtual.

În anul 1907, director al Școlii populare de băieți a fost numit Julius Imself, iar la conducerea școlii de fete a venit Josefina Drozdowski. Secția românească era condusă de Aurel Larionescu. Această stare de lucruri s-a păstrat până la căderea Monarhiei Habsburgice. Alipirea Bucovinei la Regatul României a adus o schimbare dramatică și în domeniul școlar. Pentru tinerii români s-a construit o școală separată, cu mai mulți profesori români, sub conducerea lui Aurel Larionescu, apoi a lui Constantin Cosmiuc ș. a.

Deschis în anul 1908 sub conducerea lui Franz Olszewski și aproape complet distrus în timpul războiului, Gimnaziul real german, care a organizat și cursuri la

Viena în ultimii doi ani de război pentru copiii refugiaților, a fost transformat în 1902 în liceu românesc. Timp de câțiva ani s-au mai organizat cursuri particulare de limba germană pentru elevii germani. Liceul românesc a funcționat cu numele de Liceul „Principele Carol” până în anul 1931, când a fost desființat.

Învățământul primar în limba germană din oraș a suferit astfel o grea lovitură, deoarece în scurt timp s-a introdus limba română ca limbă de predare, în detrimentul celei materne. În ciuda asigurărilor primite din partea guvernului, această situație nu s-a remediat. Copiii germani din oraș au continuat, totuși, să învețe să scrie și să citească în limba germană. Mai dificilă era situația învățământului în comunele germane învecinate, mai ales în Negrileasa și Poiana Micului, unde, prin aplicarea abuzivă a prevederilor legale de către noile autorități școlare, limba germană a fost scoasă din școli, ajungându-se până într-acolo, încât tinerii evrei din comunele amintite nu mai puteau scrie și citi nemțește, ba chiar exista pericolul de a uita limba germană. Grăitoare sunt plângerile preoților catolici despre faptul că tinerii nu mai participau la slujbele religioase și nu mai știau cântecele bisericesti.

Un mare dezavantaj era și lipsa unei generații noi de învățători germani. Pe fondul acestei crize etnice germane, câțiva oameni inimoși, bărbați și femei, au venit în ajutorul coloniștilor. Uniunea Creștin-Germană și îndeosebi periodicul german din Bucovina, „Czernowitzer Deutsche Tagespost”, au luat măsuri energice și au reușit să organizeze cursuri de vară, beneficiind și de sprijinul studenților germani, dedicați aceleiași cauze cu caracter etnic. Trebuie evidențiat aici valorosul ajutor material și spiritual primit din străinătate, din partea Uniunii Germanilor. Numeroase donații de cărți, trimise la acea vreme de către germanii din Reich, au fost puse la dispoziția îndepărtatelor comunități germane. Dificultățile legate de păstrarea caracterului etnic german au încetat odată cu repatrierea germanilor din aceste regiuni.

XV

Din cronicile bisericii parohiale romano-catolice și ale celei româno-ortodoxe locale, din Arhiva Națională din Cernăuți și din documente aflate în posesia unor persoane private, precum și pe baza unor informații transmise pe cale orală, amintim următoarele evenimente de însemnătate pentru acest oraș:

În anul 1811, în timpul uneia dintre călătoriile sale prin ținuturile de est, împăratul Franz a trecut și prin Gura Humorului. La scurt timp după aceea, aici s-au construit biserica romano-catolică și clădirea școlii.

În anul 1826, arhiducele Maximilian d'Este a zăbovit o oră în oraș.

În anul 1830, din cauza răscoalei poloneze, în Gura Humorului și în satele înconjurătoare au fost încartiruite numeroase trupe. Pentru protejarea drumului spre Transilvania, pe moșia „Pruncul” și, în anul 1833, în apropierea cimitirului de

astăzi, au fost construite pe ambele părți ziduri de apărare și tranșee. Cele din urmă au rămas până astăzi, ca o firavă amintire a acelor vremuri de restriște.

Asupra așezării s-au abătut deseori molime, mai ales holera asiatică, care la acea vreme mai bântuia, ca o fantomă a groazei, multe țări europene. Din cauza acestei boli, în anul 1831 a murit aici o persoană. Ea nu era însă din partea locului, ci, fiind deja contaminată, se refugiase aici din calea epidemiei. În anul 1848, aceeași boală a făcut numeroase victime și în rândul populației locale. Preotul paroh catolic Bereznicki nota cu acest prilej: „cholera morbus multos rapuit ad vitam aeternam, a quo horribili morbo etiam scriptor, aegrotos providens et mortuos sepeliens, fuerat adfectus et nonnisi providentia divina curaque parentum a periculo salvatus” („Boala i-a nimicit pe mulți. Chiar și autorul acestor rânduri s-a îmbolnăvit în timpul îngrijirii bolnavilor și a îngropării morților, și numai providența și grija părinților săi l-au salvat de la moarte”). Numărul celor care au murit atunci este estimat la 32.

În anul 1849, Gura Humorului și întreaga parte de sud a Bucovinei au avut de suferit din cauza urmărilor revoluției ungare și a incursiunii generalului insurgent Bem. Încă din luna ianuarie a aceluiași an au început să vină aici numeroși refugiați din Dorna și Câmpulung. Bem ajunsese tocmai până la Iacobeni. El a trebuit însă să se retragă curând din fața trupelor generalului Urban, așa încât refugiații au putut să se întoarcă de unde au venit.

Gura Humorului nu s-a bucurat multă vreme de pace, deoarece trupele militare încartiruite au rămas aici mai mulți ani, tulburând serios liniștea locuitorilor. La 14 iunie 1849, prin localitate au trecut trupe de rezervă rusești, care trebuiau să intervină pentru înăbușirea răscoalei ungurești. Potrivit cronicii parohiei catolice, era vorba despre 12 000 de oameni: două regimente de vânători, două regimente de ulani, cazaci și 16 tunuri. La întoarcerea în Ungaria, aceste trupe au trecut din nou prin Gura Humorului în luna decembrie a aceluiași an.

Din motivele prezentate mai sus, starea populației era deplorabilă. Local și în comunele învecinate au fost amenajate, cu mari sacrificii, numeroase spitale pentru combaterea epidemiilor.

Pentru a nu fi luată pe nepregătite, dar mai ales luând în considerare Războiul Crimeei, izbucnit între Turcia și Rusia, Austria a fost nevoită să-și mențină trupele în teritoriu. Din acest motiv, lucrările de consolidare a fortificațiilor începute anterior au fost continuate: „Eodem anno, cum bellum inter Rossiam et Turciam exarsit, Gurahomora vallis est circumdata” („În anul în care a izbucnit războiul între Rusia și Turcia, Gura Humorului a fost împrejmuită cu ziduri de apărare”). Aceasta a adus populației suficiente posibilități de câștig. Se povestește că, din cauza sumelor mari de bani care circulau în rândul populației, mulți oameni ar fi devenit chiar aroganți. Trufași peste măsură, se spune că unii își aprindeau țigările cu ajutorul bancnotelor.

Preotul paroh Bereznicki, pe care l-am amintit anterior, se plângea din cauza tulburărilor provocate de trupele încartiruite în oraș, de care nici el nu a fost scutit: „a dicto anno (1849) usque ad annum 1855, scriptor per indesinentem collocationem apud se militarem ... turbabatur” („din anul menționat – 1849 – și până în anul 1855, autorul acestor rânduri era deranjat de prezența continuă a trupelor militare”). Așadar, aceste trupe au rămas în teritoriu până în 1855.

XVI

Măsurile preventive menționate, aplicate în oraș, se justifică prin poziția deosebit de strategică a acestuia. După istoricul Amianus Marcellinus, regele goților, Atanarich, ar fi oprit atacul hunilor la intrarea în Carpați, în Valea Greuthungen. Se pare că această vale s-ar afla în zona orașului (Catargi-Fischer, *Die Bukowina*, p. 252). Există și un raport din perioada de început a administrației militare, aparținând maiorului Friedrich von Mieg și realizat în anii 1775/76 („Jahrbuch des Bukowiner Landesmuseums”, vol. V, 1897, p. 30 ff.), în care se arată că, din perspectiva apărării, un real avantaj ar fi dacă autoritățile ar obține sprijinul „oamenilor de la munte”, care ar fi mai buni luptători decât cei de la șes. Printre ei s-ar afla și foarte buni arcași. Amestecați cu soldații, ei ar constitui o excelentă forță de apărare a munților. Pe de altă parte, însă, exista și pericolul trădării, aceștia fiind buni cunoscători ale celor mai ascunse poteci montane.

Capu Codrului era, se pare, poarta de intrare în munți, pe unde trecea marele drum imperial, de la Roman la Suceava. Această trecătoare trebuia consolidată și extinsă până la Gura Humorului, acolo unde valea Moldovei se îngustează foarte mult. Acest loc ar fi fost ales ca punct de apărare și de către Excelența sa, baronul și generalul de artilerie von Elrichhausen. El ar fi ordonat să se construiască aici trei fortărețe. La rândul său, Mieg a postat o santinelă pe dealul de pe partea stângă, numit și „Runcul Cetății”. Această fortăreață, care astăzi nu mai există, purta denumirea „Numărul 3”; de altfel, toate fortărețele au fost numerotate. În raportul său, Mieg vorbește și despre posibilitatea de a folosi o manevră de apărare în vechiul stil moldovenesc: tăierea copacilor.

La nord-est de Gura Humorului, pe cea mai înaltă culme de pe malul stâng al râului Moldova, numită și „Piciorul Înalt”, se află o rămășiță dintr-o fortificație de la acea vreme, și anume o pivniță. De-a lungul potecii care pornește de pe creasta dealului din Gura Humorului și ajunge la mina de sare din Cacica, se află mai multe astfel de pivnițe. Se povestește că înăuntru au fost găsite cuțite, arme vechi, dar și săgeți de fier. Și astăzi se mai întâmplă ca diverși curioși să facă săpături, în speranța că vor găsi vreo comoară ascunsă.

În anul 1848, Gura Humorului și comunele învecinate erau reprezentate în Parlamentul austriac de către deputatul român Miron Ciupercovici, un om extrem de activ. Dintre cei șapte – pe atunci – deputați din Bucovina, el era cel mai zelos. Numeroasele sale intervenții și solicitări în Parlament au dovedit atitudinea sa

iubitoare, dar și energică față de chestiunile ce priveau mai ales bunăstarea poporului român. În numele comunelor Gura Humorului, Ilișești și Brașca, el a pledat pentru separarea Bucovinei de Galiția. Împreună cu un alt deputat, pe nume Bodnar, el a cerut ca, înainte de soluționarea cererilor noilor coloniști de a se stabili în teritoriu, să fie luate măsuri care să pună capăt situației deplorabile a populației autohtone. La fel de hotărâtă a fost intervenția sa și în cazul locuitorilor autohtoni din districtul Câmpulung. Într-o vreme când la conducerea țării se mai afla încă un regim absolutist, sârguința și energia acestui om nu erau bine văzute, cel puțin în anumite cercuri. Nu este de mirare că unii locuitori, chiar din districtul Gura Humorului, probabil la sugestia guvernului și, mai ales, a celor direct interesați, au înaintat o cerere prin care solicitau ca Bucovina să rămână în continuare anexată Galiției.

În cronică orașului Gura Humorului, un capitol important se referă la numeroasele inundații. Din cauza precipitațiilor abundente, râul Moldova adună în scurt timp apa pârâielor de pe versanții abrupti și o duce la vale. Deoarece, cum am mai amintit, la Gura Humorului valea se îngustează foarte mult, apa Moldovei trece peste mal, inundând terenuri și vaste suprafețe cultivate. În afară de aceasta, în Moldova se varsă și pârâul Humor, care, la rândul său, colectează în perioadele ploioase multă apă și mâl, blocând deseori cursul râului. Cea mai mare inundație de care își mai amintesc localnicii, din spusele părinților și bunicilor lor, datează din anul 1854. În luna august a acelui an a plouat necontenit mai multe zile. Pârâiele de munte s-au transformat în torente. Râul Moldova a rupt copacii, pereții caselor, podurile și a devastat sute de hectare de teren cultivat. După retragerea apelor, pe ogoare au rămas aluviuni foarte greu de îndepărtat. Apa râului Moldova a ajuns până la pragul ușii bisericii catolice.

O inundație asemănătoare a avut loc în anul 1888. Terasamentul liniei de cale ferată, proaspăt terminată, Hatna (azi Dărmănești) – Vatra Dornei a fost străpuns în multe locuri și parțial luat cu totul de apă, așa încât traversele și șinele afîrnau în aer. Transportul feroviar a fost întrerupt timp de trei luni.

Alte inundații au mai avut loc în anii 1894 și 1897. Guvernul austriac a hotărât atunci să înființeze, la Gura Humorului, Biroul pentru canalizarea torentelor și regularizarea albiei râului Moldova. Acest birou, care a funcționat până la izbucnirea Primului Război Mondial, a dispus în primă fază îndiguirea torentelor, principala cauză a viiturilor, deoarece depunerile de mâl înălțaseră albia Moldovei și cea a pârâului Humor. Malurile râului Moldova au fost astfel întărite cu diguri solide din piatră cubică. Prin aceasta, pericolul nu era complet înlăturat, dar era, oricum, micșorat, pentru că astfel apa se putea scurge mai repede.

Cele mai importante probleme erau, însă, menținerea, îmbunătățirea și continuarea lucrărilor. În timpul Primului Război Mondial, activitatea Biroului de regularizare a fost sistată. După unirea Bucovinei cu România, biroul a fost

desființat, respectiv mutat la Rădăuți, fără ca pentru îndiguirea deja începută a râului Moldova se se mai fi făcut ceva. Populația a suferit din nou pagube însemnate, deoarece digurile s-au deteriorat în timp. În unele locuri au apărut fisuri, care sub presiunea apei au devenit tot mai mari, lăsând apa să inunde ogoarele. Unul dintre cele mai importante puncte din marele plan de regularizare propus de actualul guvern va trebui să fie îndiguirea completă a râului Moldova.

XVII

Cea mai mare nenorocire care a lovit orașul s-a petrecut în anul 1899, la 11 mai, când tocmai se sărbătorea Înălțarea Domnului și când, după vechiul obicei, populația catolică era plecată la hramul bisericii din comuna învecinată, Păltinoasa. Dimineața, la orele 11.30, a izbucnit un incendiu în gospodăria negustorului de lemne Schächter, aflată lângă piața de legume din apropierea pârâului Humor. Cum s-a constatat ulterior, o anume Barbara Hofbauer spăla rufe, în ziua menționată, în curtea gospodăriei negustorului. Ea a aprins focul sub un cazan pentru a încălzi apă. Din cauza vântului puternic și a neatenției femeii, câteva scânteii au sărit în depozitul de lemne din apropiere și, în câteva momente, atât depozitul, cât și locuința negustorului ardeau în flăcări. Focul s-a răspândit cu repeziciune. După o jumătate de oră ardeau deja alte trei case și turnul de lemn al pompierilor de lângă biserică armenească. Până la întoarcerea pelerinilor de Păltinoasa și, mai ales, a pompierilor voluntari, care pleaseră în același loc, focul devenise atât de mare, încât toate încercările de a-l stinge s-au dovedit zadarnice. Localnicii priveau neajutorți cum tot ceea ce aveau cădea pradă flăcărilor nimicitoare. Până la ora nouă seara, când, după eforturile supraomenești ale pompierilor veniți în ajutor de la Ilișești, Câmpulung, Vama și Suceava, focul a fost stăvilat, au ars în total 265 de locuințe cu tot cu anexe. În incendiu au ars și casele din piața mare, inclusiv cea a primarului, cele din piața mică, de pe Strada Principală, Strada Domnească, Aussprunggasse, de pe Ulița Evreiască până la templu, de pe Ulița Mănăstirea Humor până la casa cetățeanului Klug, precum și grupul de case din spatele bisericii armenești. Toate clădirile oficiale, cu tot cu arhive, s-au făcut scrum: sediul prefecturii, tribunalul – de unde, datorită prezenței de spirit, Paul Meissler, președintele de atunci, a reușit să salveze registrul funciar – poșta, clădirea notarială, farmacia, școala de băieți și cea de fete, biserică catolică, casa parohială catolică și cea ortodoxă, două sinagogi, precum și toate magazinele și brutăriile. Biserica ortodoxă a rămas neatinsă. Focul a fost atât de violent, încât și clopotele din turnul bisericii catolice s-au topit. Crucea de lemn a misionarilor din biserică catolică a scăpat, însă, ca prin minune. Acest fapt, ajuns în curând la cunoștința tuturor, le-a dat oamenilor disperăți curaj și speranță. În zilele următoare, mii de credincioși din oraș și din satele învecinate au venit în pelerinaj la această cruce.

În dimineața zilei de 12 mai a sosit de la Cernăuți un convoi special, însoțit de o companie a Regimentului de Infanterie nr. 41 și de numeroși înalți demnitari,

precum consilierul aulic Wilhelm Pompe, președintele Dietei Bucovinei, Ioan Lupu, bancherul Gustav Schödl ș. a. Localitățile din jur, îndeosebi Ilișești, au trimis imediat greu încercatei populații mai multe căruțe cu alimente. De la Cernăuți și Rădăuți s-a trimis îmbrăcăminte. Mulți dintre cei nefericiți, care stăteau așezați în fața ruinelor, au trebuit siliți să mănânce.

Tot din 12 mai a fost amenajat un comitet de întrajutorare. Din el făceau parte preotul catolic paroh Klemens Swoboda, președintele tribunalului Paul Meissler, pădurarul Ottokar Dollezal, comisarii districtuali Teofil Gramatovici și Anton Keschmann, consilierul districtual Dr. Eugen Mandybur, preotul paroh ortodox Dimitrie Brăileanu, primarul Karl Klostermann, Dr. Alfred Schaffer, farmacistul Leo Harth, Eustafie Pașcovici și D. I. Schattner.

Pentru adăpostirea populației și pentru funcționarea instituțiilor s-au construit barăci mari, ca pentru sinistrați, o brutărie „de campanie” și chioșcuri de lemn pentru comercianți. Din toate părțile au venit donații de bani și de obiecte. Împăratul Franz Josef a donat 10 000 guldeni, guvernatorul țării, baronul Baumberg-Bourguignon 2 500 de guldeni, Dieta Bucovinei 500 de guldeni, arhiepiscopul de Lemberg von Dobrowa-Morawski 200 de guldeni ș.a.m.d. În total, sumele donate au atins cifra de 94 246 guldeni. Acest fond a fost folosit la achiziționarea de materiale de construcție, care au fost apoi distribuite locuitorilor. Pagubele provocate de incendiu se ridicau la valoarea de 560 000 de guldeni, din care numai 300 000 erau acoperiți prin asigurări. Statul a contribuit cu 100 000 de guldeni, dintre aceștia 25 000 fiind special alocați construcției de locuințe.

Reconstrucția orașului a început de îndată, conform planului aprobat de guvernământ. Zidurile trebuiau să fie numai din piatră și țiglă, acoperișurile numai din tablă. Una dintre primele construcții terminate a fost parohia catolică (31 iulie 1899). În urma reconstrucției, orașul a dobândit un aspect nou, mult mai frumos. Tot atunci s-a construit pe Strada Principală și noua primărie; cea veche fusese așezată mult mai departe de stradă, în apropierea băii publice. Primăria nouă a fost sfințită la 5 ianuarie 1902. Clădirea tribunalului și școlile au fost reproiectate, adăugându-li-se etaje. Până la finalizarea construcției bisericii catolice, serviciul religios a fost oficiat într-o casă particulară, cea a cetățeanului Peter Haas. Astfel, după aproape un an de zile, orașul era deja în mare parte reconstruit.

XVIII

Până la mijlocul secolului al XIX-lea, în calitate de autoritate funciară, Fondul Religionar din Bucovina își exercita, prin intermediul percepților săi, dreptul de a colecta impozite și dreptul de a acționa ca autoritate judiciară inferioară. Instanța juridică superioară era reprezentată de Tribunalul Țării din Cernăuți, în al cărui domeniu de activitate intra așa-numitul „drept urban și

provincial”. Așa cum am mai spus, încă din anul 1793 exista și la Gura Humorului un birou de taxe și impozite. Acesta, împreună cu altele de același fel din Bucovina, a fost desființat în anul 1853. Ultimul perceptor a fost Karl Uhlig.

Tot în 1853, în Bucovina au fost înființate 15 birouri fiscale, dintre care unul și în Gura Humorului. Pentru soluționarea problemelor de natură administrativă și juridică, în localitate s-a înființat în 1868 și un tribunal districtual, subordonat pe linie administrativă prefecturii din Suceava.

Prin decretul imperial din 5 iulie 1893, în Gura Humorului s-a inaugurat sediul unei prefecturi proprii, subordonată din punct de vedere politic celei din Suceava, a cărei sferă de activitate cuprindea atât circumscripția judecătorească locală, cât și circumscripția judecătorească din Solca, arondată districtului Rădăuți. Prefectura din Gura Humorului și-a început activitatea la 1 octombrie 1893, și, odată cu aceasta, a început o perioadă înfloritoare și de bun augur pentru oraș.

Primul prefect a fost Friedrich Roller. Postul a fost ocupat, pe rând, de Gustav Wagner von Wehrborn, Nicanor Macovei, Emanuel Bonnert, Ioan Chodzokar [Cojocar], iar după unirea Bucovinei cu România Mare – Vladimir Iliuț, Dimitrie Cojocar și ultimul, Constantin Leontieș. În anul 1925, prefectura din Gura Humorului a fost desființată. În localitate a rămas doar un birou administrativ judiciar (pretorat), care era subordonat prefecturii din Câmpulung Moldovenesc și în fruntea căruia a fost numit, timp de mai mulți ani, germanul Erwin Nossek. Desființarea prefecturii a însemnat o grea lovitură pentru oraș, atât din punct de vedere economic, cât și cultural.

După marele incendiu din anul 1899 și după reconstrucția orașului, viața economică și socială a localității a decurs fără alte tulburări, în linie ascendentă, până în anul 1914. La sfârșitul lunii iulie a acestui an a izbucnit războiul mondial, care avea să aducă asupra locuitorilor evenimente și transformări neașteptate. La început, fiecare credea că este la adăpost de orice pericol și nu credea cătuși de puțin că inamicii ar putea intra în țară. Această convingere a fost urmată, însă, de o amară dezamăgire. Misiunea de apărare a Bucovinei a fost lăsată, nu se știe cum, pe seama câtorva trupe de rezervă ale armatei teritoriale și a câtorva jandarmi, care, sub conducerea generalului Eduard Fischer, fără tunuri și mitraliere, dotați numai cu arme simple, vechi, au rezistat eroic timp de câteva săptămâni în fața dușmanului mult mai numeros.

Inițial, apărarea s-a concentrat pe linia Prutului. Ulterior, pentru a feri Cernăuțiul de bombardament, generalul Fischer și-a retras diviziile pe linia Siretului și a ales să-și stabilească cartierul general la Gura Humorului, unde a fost amenajat și un depozit de muniție. În ciuda rezistenței eroice, aproape imposibile, a ofițerilor și soldaților, linia Siretului a fost curând abandonată. Diviziile lui Fischer s-au retras până la Pasul Mestecăniș din Carpați, unde s-a construit o puternică linie de apărare și unde se mai văd și astăzi urme ale violentei confruntări. Înainte de aceasta însă, au mai făcut o ultimă încercare de a-i opri pe inamici la Gura Humorului.

Instituțiile și-au mutat din timp sediile din oraș și s-au instalat la Vatra Dornei. De asemenea, de teama invadatorilor, numeroși locuitori au părăsit orașul folosind poteci ascunse de munte și refugiindu-se la Vatra Dornei sau Cluj, sau chiar în provinciile vestice ale Monarhiei. Guvernământul Bucovinei și-a stabilit sediul tot la Vatra Dornei.

În dimineața zilei de 4 ianuarie 1915 au apărut primii soldați din avangarda inamică în oraș. Ele au fost urmate, în jurul orei 9, de trupe masive (cca 6 000 de oameni cu 40 de tunuri), care s-au apropiat de Vârful Pleșu. Populația rămasă în oraș a fost cuprinsă de groază. Totuși, coloanele inamice s-au comportat decent față de locuitori, poate și din cauza marșului în ritm alert, așa încât, în curând, s-a restabilit liniștea și ordinea. Trupele principale au pătruns până la Pasul Mestecăniș, unde s-au dat lupte grele.

În oraș a rămas doar o singură divizie inamică, al cărei comandant a instaurat o disciplină severă. Piața a început să fie aprovizionată din nou cu alimente de către populația din localitățile învecinate. La începutul lunii februarie a anului 1915 a început retragerea trupelor invadatoare și nici de această dată populația nu a avut mult de suferit. Doar podul peste râul Moldova de la Bucșoia, și cel de peste pârâul Humor, din centrul orașului, au fost aruncate în aer pentru a se opri înaintarea trupelor austriece. În luna martie a aceluiași an, toate instituțiile și-au reocupat sediile și vechea activitate și-a reluat cursul obișnuit.

GEORG GEIB, ISTORIA UNUI MIC ORAȘ (V)*

ȘTEFĂNIȚA-MIHAELA UNGUREANU

Georg Geib, Die Geschichte einer kleinen Stadt (V)

(Zusammenfassung)**

In diesem Teil der Geschichte der Stadt Gura Humora wird es über Folgendes berichtet: die Tätigkeit der katholischen Kirche in der Bukowina im allgemeinen und die der katholischen Pfarrei aus Gura Humora ins besondere; die Gründung und Entwicklung der Borier Kolonie; die ersten Fortschritte im Bereich des Unterrichtswesens; wichtige, aus der Gemeindechronik entnommene Ereignisse aus der Geschichte der Stadt Gura Humora, darunter die Überschwemmungen, der grosse Brand vom Jahre 1899 und der darauffolgende Wiederaufbau der Stadt besonders hervorgehoben werden.

Schlüsselwörter und -ausdrücke: Gura Humora, Kirchwesen, Borier Kolonie, Schulwesen, Brand, Wiederaufbau der Stadt.

* Text tradus și îngrijit de Ștefănița-Mihaela Ungureanu.

** Traducere: Ștefănița-Mihaela Ungureanu.